

ANTIKKENS 7 VIDUNDERE

Redigeret af
Sine Grove Saxkjær &
Eva Mortensen

Aarhus Universitetsforlag

Forord

'Antikkens Syv Vidundere' – det lyder både fjernt og eksotisk, men samtidig også ganske velkendt. De fleste har hørt tale om De Syv Vidundere, og en del forbin-der dem måske endda med monumenter fra antikken. De færreste kan opremse alle syv fra hukommelsen: Kheopspyramiden i Giza, Babylons hængende haver, Zeusstatuen i Olympia, Artemistemplet i Ephesos, Maussollæet i Halikarnassos, Kolossen på Rhodos samt fyrtårnet Pharos ud for Alexandria. Alligevel lever fascinationen af listen over de syv største og prægtigste monumenter fra an-tikken videre – måske fordi de netop bevidner nogle af historiens største men-neskelige bedrifter. I dag er seks af de syv monumenter gået tabt, og kun pyra-miderne knejser fortsat stolt i Giza, mens den eksakte udformning af de øvrige vidundere er omgærdet af en vis mystik.

Med denne bog ønsker vi at formidle den antikke baggrund såvel som den nyeste arkæologiske og historiske forskning, der vedrører hvert enkelt af den antikke verdens syv arkitektoniske vidundere. Man kunne måske fristes til at spørge hvorfor – er det virkelig nødvendigt med endnu en bog om Antikkens Syv Vidundere? Svaret er enkelt: Ja, det mener vi bestemt, det er. Selvom listen er flere tusinde år gammel, så er den stadig aktuel at se nærmere på. Én ting er den historiske og arkæologiske forskning, som hele tiden gør det muligt at stille nye spørgsmål og finde nye svar, der bidrager til, at vi i dag ved mere og forstår flere aspekter af de prægtige monumenter. En anden ting er vores egen fascination: Vi er drevet af vores interesse for monumenterne, deres historie og det samfund, de, dengang som nu, var og er en del af. Vi er ikke alene om denne fascination. For selvom det generelle kendskab til antikken i dagens Danmark måske nok er da-lende, så er De Syv Vidundere stadig en forankret del af de fleste danskeres kend-skab til den antikke verden. Desuden udgør listen fundamentet – ja, måske endda

startskuddet! – for senere tiders liste-mani og kanon-dyrkelse. I Danmark har vi flere kanoner, som skal sikre, at vi er bevidste om vores kulturelle identitet. En historiekanon sørger blandt andet for, at folkeskoleelever bliver klogere på de begivenheder og de personer, der har formet Danmark og Europa, mens en kulturkanon introducerer dansk kulturarv gennem 108 danske kunstværker. Idéen om en Danmarkskanon baseret på fælles kulturelle værdier, hvortil alle danskere kan bidrage med forslag, er et nyt skud på stammen. At opstille lister og foreskrive kanoner udspringer af behovet for at finde sammenhængskraft i en urolig og evigt omskiftelig verden. Med nutidens kommunikations- og transportmuligheder bliver verden med stigende hast mindre og mindre – med andre ord udviskes grænser i tid og rum ustandseligt, og det synes derfor endnu vigtigere at arkivere erindringer og huske hinanden på fælles kulturelle træk. At det også i antikken var vigtigt at forankre sig i en omskiftelig verden ved hjælp af fælleskulturelle praksisser relateret til erindring, fortid og identitet, vidner listen over De Syv Vidundere blandt andet om.

Det første kapitel af bogen starter med en behandling af listen over Antikkens Syv Vidundere, dens opståen og overlevering. Her vil vi se nærmere på de skriftlige kilder, der vidner om fortidens idéer og forståelse af vidunderne. Vi følger listens udvikling helt tilbage fra hellenistisk tid og op gennem historien. Det gør vi i to afsnit, hvor det første omhandler antikken, mens det næste tager fat på listens rejse fra renæssancen og frem til i dag. Herefter ser vi nærmere på listen fra en helt anden vinkel, nemlig ved at kigge på den magi, der omgærder tallet 7, og i slutningen af kapitlet præsenteres så Antikkens Syv Vidundere, som læseren vil stifte nærmere bekendtskab med i de efterfølgende syv kapitler. Kan man ikke vente, eller har man allerede nu et særligt vidunder for øje, så opfordrer vi til, at man springer frem i bogen. Bogens kapitler er skrevet således, at man kan læse dem i en vilkårlig rækkefølge og dermed skabe sin egen rute gennem den antikke verden. Læser man bogen fra start til slut, sådan som vi har sammensat den, bliver ruten gennem Antikkens Syv Vidundere en geografisk bestemt rejse, der starter med det fjerneste monument, de hængende haver, der ligger i Mellemøsten, og ender tættest på vores eget hjørne af verden med Zeusstatuen i Olympia. Uanset ruten behøver ens rejse ikke at slutte, fordi man når til enden af bogen. Efter hvert kapitel har forfatteren listet en række forslag til videre læsning om det pågældende vidunder, ligesom man efter det første kapitel kan finde en liste over mere generelle værker, der behandler Antikkens Syv Vidundere. God rejse!

Tak

Vi er glade for den store opbakning, vores projekt har mødt. Vi ønsker i den forbindelse at takke forfatterne for deres engagement og deltagelse, ligesom vi vil rette en tak til Augustinus Fonden, Ny Carlsbergfondet, Ernst B. Sund Fonden, Landsdommer V. Gieses Legat samt Aarhus Universitets Forskningsfond for støtte til publiceringen af bogen. Der skal også lyde en stor tak til vores kollegaer Trine Arlund Hass og George Hinge, der har været behjælpelige med danske oversættelser af antikke kilder i det efterfølgende kapitel, til Asger Schnack, som venligst har oversat sonetten i Frihedsgudinden i kapitlet om Kolossen, samt til vores kollega Søren Jensen, der har lavet alle arabiske transskriptioner, der optræder i bogen.

Aarhus, d. 10. november 2016
Sine Grove Saxkjær & Eva Mortensen

Fig. 1 Nederst i rammen om Willem Janszoons verdenskort fra 1606 ses Maarten van Heemskercks illustrationer af Antikkens Syv Vidundere.

Sine Grove Saxkjær
Eva Mortensen

Antikkens Syv Vidundere

En kilde til fascination
igennem årtusinder

I dag er listen over De Syv Vidundere fastlåst, men sådan har det ikke altid været. Selvom både vidundere såvel som selve idéen til en liste stammer fra antikken, så skete kanoniseringen af listen først i renæssancen (Fig. 1). Frem til renæssancen skiftede både antallet såvel som monumenterne selv. Fra antikken kendes en række forskellige optegnelser over monumenter, der blev fremhævet på grund af deres størrelse, skønhed og teknik. Betegnelsen for disse var det græske ord *theama*, hvilket kan oversættes med 'syn', 'øjenlyst' eller 'seværdighed'. Først senere benyttedes termen *thauma*, der direkte betyder 'under' eller 'vidunder'. De to termer er tæt lingvistisk beslægtede, hvilket også ses afspejlet i de latinske termer, der er benyttet i forbindelse med De Syv Vidundere: *miracula*, *mirabilia* og *spectacula*. Det første sted, hvor den græske benævnelse for De Syv Vidundere (*hepta thaumata*) bruges, er i et epigram af **Gregor fra Nazianz**, som stammer fra det 4. årh. e.v.t. Man mener dog, at idéen om netop syv seværdigheder (*theamata*) eller vidundere (*thaumata*) opstod allerede i hellenistisk tid (323-31 f.v.t.), selvom vi i dag ikke har en sådan hellenistisk liste bevaret. Det tætteste, vi kommer på en liste over De Syv Vidundere fra den hellenistiske periode, stammer fra et stykke kraftigt beskadiget papyrus, der blev fundet i begyndelsen af det 20. årh. i Berlin, genanvendt i en mumiekiste fra Abusir-el-Melek i Ægypten. På baggrund af skrifttypen dateres papyrusfragmentet til 2. årh. f.v.t., og det blev i 1904 udgivet under titlen *Laticuli Alexandrini*, hvilket betyder 'alexandrinske lister'. Listerne opregner de største af alt – lige fra billedhuggere, bronzestøbere og arkitekter til øer, floder og søer. Heriblandt ses også en oplistning, der starter med "De Syv ...", hvorefter det desværre kun er første bogstav af næste ord, der er bevaret, nemlig det græske *theta*. Det kunne altså meget vel være en liste over de syv seværdigheder eller vidundere, *theamata* eller *thaumata*, ikke mindst fordi den fragmenterede